

Herta Müller, *Regele se-nclină și ucide*, Editura Polirom, Iași, 2005, 227 p., ISBN 973-681-772-5.

Oana Magdalena Cenac

În anul 2005, editura ieșeană Polirom publica una dintre lucrările de referință ale laureatei premiului Nobel pentru literatură, Herta Müller. Este vorba de colecția de eseuri intitulată simbolic *Regele se-nclină și ucide*. Volumul este o colecție de nouă eseuri, un colaj autobiografic, un poem în proză despre drama trăită de propria persoană și de cei din jurul ei în perioada epocii ceaușiste până în 1987 când reușește să emigreze în Germania.

În fiecare din cele nouă eseuri, autoarea se dovedește a fi prizoniera propriei biografii, a propriului trecut pe care refuză să-l lase în urmă. Lucrarea nu este o lectură ușoară pentru că imaginile și ideile nu se așează coerent într-o anume ordine, ci par a fi rodul unei gândiri spontane, cu treceri bruște de la un moment la altul, cu repetări ale aceleiași idei, prezentată în aceeași formulă, de la un eseu la altul; de pildă pe prietenul autoarei, Roland Kirsh care a sfârșit „sinucis” (aflăm ulterior că fusese ucis de Securitate) chiar de 1 Mai, îl cunoaștem prima dată în eseu *Regele se-nclină și ucide*, dar episodul este reamintit și în *Apucă o dată, dă-i drumul de două ori*. Acest personaj este unul din multele personaje care au îndurat până la «sfârșit» presiunea sistemului dezumanizant, un sistem în care, pentru a supraviețui, trebuia «să-ți muști uneori degetul ca să simți că mai există» [*op. cit.*, 2005 : 66, 135].

Este o carte despre tăcere, o tăcere atât de familiară autoarei care, ajunsă la oraș, după plecarea din satul natal, este uimită de nevoia orășenilor de a vorbi: «Când am venit la oraș m-am mirat cât de mult trebuie să vorbească orășenii pentru a se percepe pe ei înșiși, pentru a fi între ei prieteni sau dușmani, pentru a da sau a primi ceva.» [*op. cit.*, 2005 : 84]. Este o tăcere cu care s-a născut și care a devenit parte integrantă a ființei autoarei: «Când n-ai obișnuința să-i adresezi celui de lângă tine o vorbă, nici n-ai de ce să te obișnuiești să gândești în cuvinte (...) vorba pleacă în zbor, dar tăcerea zace și zace în tine și are miros» [*op. cit.*, 2005 : 92-93].

O altă temă este frica, o frică percepută asemeni unei umbre care te însoțește în permanență, care este peste tot și de care nu poți scăpa indiferent ce ai face: «Frica zace liberă în jurul tău, o poți zări pe lucrurile din prejmă. Vedeam a cui frică se afla în cutare loc.» [*op. cit.*, 2005 : 58]. Într-o astfel de societate, într-o astfel de lume, frica devenise un instrument, un mijloc de a manipula oamenii pentru că «(...) unealta regelui de la oraș era frica.» [*op. cit.*, 2005 : 56].

Cartea Hertei Müller ne povestește despre moartea omniprezentă căci «eram obișnuită să văd moartea în plină viață cotidiană (...) Moartea pândeă în parcuri (...) moartea de culoarea cerii pândeă și de-a lungul străzii (...) moartea mă căuta și în grădinile din străzi lăturalnice» [*op. cit.*, 2005 : 85, 86]. Într-un astfel de context, exercițiul morții devine ceva firesc după cum autoarea însăși mărturisește: «Îmi exersam moartea, dobândind acum dexteritatea necesară ce avea să mi-o înlesnească. Moartea mă mai lăsase o dată să plec, dar nu mă tratase cu refuz.» [*op. cit.*, 2005 : 109] sau apare ca o joacă de-a v-ati-ascunselea: «Ce-ar fi s-o șterg din viață discret și șmecher, așa-mi ziceam, și când data viitoare anchetatorul va pofți să mă mai frece - ia-mă de unde nu-s ».

Autoarea surprinde în pagini cutremurătoare chiar și pentru cei care au trăit în epoca respectivă, efectul pe care instalarea comunismului l-a avut asupra ei și a familiei sale, o familie de oameni înstăriți, dar care ajung rând pe rând să cunoască și să trăiască drama desproprietății forțate. Primul a fost bunicul «cândva un negustor de cereale cunoscut până la Viena» și care după desproprietărea clasei exploatatoare «(...) a rămas sărac lipit, atât de sărac că nu mai avea bani nici de frizer» [*op. cit.*, 2005 : 102]. Apoi, a venit rândul tatălui care « (...) până în 1945 deținea pământ de jur-împrejurul satului și era negustor de grâne și de coloniale, însă după ce fusese desproprietărit

de socialism nu mai poseda decât o ladă plină de chianțiere pentru marfare întregi de cereale sau de cafea boabe. » [*op. cit.*, 2005 : 102].

Pe lângă desproprietărea de bunuri materiale, sistemul politic trăit și sancționat în paginile cărții de autoare, mai dureroasă a fost desproprietărea sufletească pentru că « (...) orice gând, fie și numai semiautentic, orice vagă sugestie de exprimare personală, orice tresărire și clipire individuală cât de mărunță dispăruseră cu desăvârșire la vorbitori. »

Un alt motiv evidențiat este cel al izolării și al insulei, o insulă interioară, dar și una exterioară, o insulă care i-a devenit cunoscută încă din copilărie: «Am trăit peste treizeci de ani într-o dictatură, în România, unde fiecare individ forma o insulă în sine, iar țara întreagă, și ea, un spațiu etanș în afară, supravegheat în interior (...) Exista așadar, pe marea insulă imobilă care era țara, micuța insulă rătăcitoare care erai tu însuși.» [*op. cit.*, 2005 : 180]. De fapt, insula devine un laitmotiv ilustrat mai ales în eseul *Insula e înăuntru – granița, în afară*, în care autoarea imaginează întreaga lume ca pe o imensă insulă alcătuită din insule mai mici: insula celor din casă, insula celor din sat, insula minoritarilor germani, insula copiilor de la școala din sat, insula copiilor de la școala din oraș și nu în cele din urmă insula „ștabilor”.

În încheiere, nu putem spune decât atât: o carte emoționantă, o carte document, o carte despre lucruri și oameni care au fost, o carte mărturie a unor vremuri despre care ne place să credem că nu mai sunt, dar care s-ar putea reîntoarce.